

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นพัฒนาเกณฑ์การวิจัย

1.1 ศึกษาลักษณะและความเป็นพลเมืองดีที่ควรจะมีสำหรับสังคมไทยในปัจจุบันโดยรวบรวมจากเอกสาร วารสาร ตำราและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อันได้แก่

1.1.1 พระบรมราโชวาทในรัชกาลปัจจุบัน

1.1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดีในพระพุทธศาสนา

1.1.3 นโยบาย คำขวัญ เอกสารของทางรัฐบาล

1.1.4 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และ 2535

1.1.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7

1.1.6 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7

1.1.7 แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 และ 7

1.1.8 แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6

และ 7

- 1.1.9 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)
- 1.1.10 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- 1.1.11 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 1.1.12 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 1.1.13 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 1.1.14 ข้อเขียน ข้อคิดเห็นของบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม
- 1.1.15 เอกสารของสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม จริยธรรมไทย
- 1.1.16 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

1.2 รวบรวมลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากการศึกษาในข้อ 1.1 โดยรวบรวมลักษณะที่คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน ศึกษาความหมายในแต่ละลักษณะ รวบรวมลักษณะพลเมืองดีได้ทั้งสิ้น 49 ลักษณะ

1.3 สร้างแบบพิจารณาลักษณะความเป็นพลเมืองดี เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านความเป็นพลเมืองดีใช้พิจารณาความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นที่เพิ่มเติม

1.4 นำแบบพิจารณาลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านความเป็นพลเมืองดี จำนวน 13 ท่าน (ในภาคผนวก) พิจารณาและให้ข้อคิดเห็น

1.5 รวบรวมลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากความคิดเห็นและข้อเสนอที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านความเป็นพลเมืองดีในข้อ 1.4 มาสรุปเป็นเกณฑ์การวิจัยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยการตัดคุณลักษณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 13 ท่าน เห็นด้วยต่ำกว่าร้อยละ 50 (ในภาคผนวก) ออก ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 40 ลักษณะ ซึ่งใช้เป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. การพึ่งตนเอง
4. สามารถเลือกรับและนำความรู้สากลมาประยุกต์ใช้กับ
ครอบครัวและชุมชน
5. ความเมตตากรุณา
6. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
7. การประหยัดและอดออม
8. ความยุติธรรม
9. ความเสียสละ
10. สุขภาพดี
11. ความสุภาพอ่อนโยน
12. การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
13. รักความสะอาด
14. ตระหนักในคุณค่าของการศึกษา
15. ความกล้าหาญ
16. การละเว้นสิ่งเสพติดให้โทษ
17. การตรงต่อเวลา
18. การมีน้ำใจนักกีฬา
19. ทักษะด้านการคำนวณ
20. ทักษะด้านการจัดการ
21. ทักษะในการใช้เทคโนโลยี
22. ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ
23. ความคิดริเริ่มในการประกอบอาชีพสุจริต
24. ความขยันหมั่นเพียร
25. ความสามัคคี
26. ความอดทนอดกลั้น
27. ความมีมนุษยสัมพันธ์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

28. ความเป็นผู้นำและผู้ตาม
29. เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี
30. รู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย
31. ความมีระเบียบวินัย
32. ความรับผิดชอบ
33. ความซื่อสัตย์
34. กระตือรือร้น
35. สำนึกในความเป็นไทย
36. การมีค่านิยมที่ถูกต้อง
37. ความกตัญญูทุกเวที
38. ความจงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
39. ตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
40. ทักษะทางภาษาไทย

2. ขั้นตอนการวิจัย

- 2.1 นำเกณฑ์การวิจัยในขั้นที่ 1 มาสร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียน
- 2.2 นำแบบวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียน ำให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ
- 2.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบวิเคราะห์ ได้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์

เนื้อหาหนังสือเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่าง แบบวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดี

กลุ่มวิชา..... รหัส..... ชื่อวิชา.....
 ของ..... พิมพ์ครั้งที่..... พ.ศ.....

บทที่	หน้า	เนื้อหา	ลักษณะความเป็นพลเมืองดี			หมายเหตุ
			เป็นสมาชิกที่ดีของ มนุษยชาติ	วงการอาชีพ	สังคม	

2.4 ทดลองวิเคราะห์ตัวอย่างหนังสือเรียน 1 เล่ม คือ ส0113 พระพุทธ-
 ศาสนา ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากจาก
 หนังสือเรียนที่ใช้ในการวิเคราะห์

2.5 นำตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาในข้อ 2.4 ให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการ
 วิเคราะห์เนื้อหา 3 ท่าน (ภาคผนวก) พิจารณาและตรวจสอบ เพื่อหาความตรง (Validity)
 ของการวิเคราะห์ ปรากฏผลการพิจารณาและตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิเคราะห์
 เนื้อหา ได้ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละของผลการพิจารณาและตรวจที่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ	ความสอดคล้องของการวิเคราะห์กับผู้วิจัย
1	92%
2	97%
3	99%
เฉลี่ย	96%

2.6 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์เนื้อหา มาสรุปภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาให้ถูกต้องรัดกุมยิ่งขึ้น

2.7 ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างหนังสือเรียน 1 เล่ม คือ ว101 วิทยาศาสตร์ โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลากจากหนังสือเรียนทั้งหมดที่ใช้ในการวิเคราะห์แล้วนำมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์การวิจัยที่กำหนดไว้ เว้นระยะ 1 สัปดาห์ จึงทำการวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อตรวจสอบหาความเที่ยง (Reliability) ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกับการวิเคราะห์ในครั้งแรก แสดงว่าการวิเคราะห์ในครั้งนี้มีความเที่ยง ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

2.8 ผู้วิจัยวิเคราะห์เอกสารด้วยตนเอง ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.8.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ หนังสือเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาบังคับ ประกอบด้วย วิชาบังคับแกน 4 กลุ่มวิชา ได้แก่

1. กลุ่มวิชาภาษาไทย ประกอบด้วย รายวิชาภาษาไทย
2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ประกอบด้วยรายวิชา วิทยาศาสตร์และรายวิชาคณิตศาสตร์
3. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วย รายวิชาสังคมศึกษา
4. กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วยรายวิชาศิลปะศึกษา

วิชาบังคับเลือก 3 กลุ่มวิชา ได้แก่

1. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วยรายวิชาสังคมศึกษา
2. กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ประกอบด้วยรายวิชา สุขศึกษา
3. กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ประกอบด้วย วิชาการทำงาน

และวิชาเลือกเสรี 1 รายวิชา คือวิชาพระพุทธศาสนา

เหตุที่เลือกหนังสือเรียนวิชาบังคับเนื่องจากเป็นวิชาที่ทุกคนต้องเรียน สำหรับวิชาเลือกเสรี เหตุที่เลือกเฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นวิชาที่นักเรียนที่นับถือพุทธศาสนาทุกคนจะต้องเรียนภาคเรียนละ 1 รายวิชา จนกว่าจะครบหลักสูตร จึงได้หนังสือเรียนที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการคัดเลือกหนังสือที่ใช้ในการวิจัยตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนรายวิชา	จำนวนหนังสือ (เล่ม)	จำนวนหนังสือ ที่เลือก(เล่ม)	วิธีการเลือก	หมายเหตุ
1. บังคับ ประกอบด้วย วิชาบังคับแกน					
1. ภาษา					
1.1 ภาษาไทย	6	6	6	ใช้หนังสือทุกเล่ม	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์					
2.1 วิทยาศาสตร์	6	6	6	ใช้หนังสือทุกเล่ม	
2.2 คณิตศาสตร์	4	4	4	ใช้หนังสือทุกเล่ม	
3. สังคมศึกษา	4	32	4	เลือกรายวิชาละ 1 เล่ม โดยการสุ่มอย่างง่าย	

ตารางที่ 2 แสดงการคัดเลือกหนังสือที่ใช้ในการวิจัยตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) (ต่อ)

กลุ่มวิชา	จำนวน รายวิชา	จำนวนหนังสือ (เล่ม)	จำนวนหนังสือ ที่เลือก(เล่ม)	วิธีการเลือก	หมายเหตุ
4. พัฒนาบุคลิกภาพ					
4.1 พละนามัย	6	ไม่มีหนังสือเรียน	-	-	
4.2 ศิลปศึกษา	4	15	4	เลือกรายวิชาละ 1 เล่ม โดยการสุ่ม อย่างง่าย	
<u>วิชาบังคับเลือก</u>					
1. สังคมศึกษา	9	22	5	เลือกรายวิชาละ 1 เล่ม โดยการสุ่ม อย่างง่าย	มีหนังสือเรียน 5 รายวิชา
2. พัฒนาบุคลิกภาพ					
2.1 สุขศึกษา	6	18	6	เลือกรายวิชาละ 1 เล่ม โดยการสุ่ม อย่างง่าย	
2.2 พลศึกษา	6	ไม่มีหนังสือเรียน			
3. การงานและอาชีพ	6	19	4	เลือกรายวิชาละ 1 เล่ม โดยการสุ่ม อย่างง่าย	มีหนังสือเรียน 4 รายวิชา
2. วิชาเลือกเสรี					
1. วิชาพระพุทธ- ศาสนา	6	29	6	เลือกรายวิชาละ 1 เล่ม โดยการสุ่ม อย่างง่าย	

จากตารางที่ 2 คัดเลือกเฉพาะหนังสือที่แต่งโดยกระทรวงศึกษาธิการ และที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ในโรงเรียนได้เท่านั้น โดยการนำรายชื่อหนังสือเรียนทุกรายวิชาในวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี 1 วิชา(พระพุทธศาสนา) ทั้งหมดมาทำการคัดเลือก โดยที่วิชาใดมีหนังสือเรียนรายวิชาละ 1 เล่ม จะนำมาวิเคราะห์ทุกเล่ม ส่วนวิชาใดที่มีหนังสือรายวิชาละมากกว่า 1 เล่ม จะใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายในการคัดเลือกหนังสือ โดยทำฉลากเท่ากับจำนวนเล่มสูงสุดของหนังสือที่มีอยู่ในแต่ละรายวิชา แล้วนำฉลากนั้นมาใส่กล่องปนฉลากให้คละกัันดี แล้วจึงหยิบอย่างมั่วเจาะจง 1 เบอร์ ในแต่ละรายวิชา จึงได้หนังสือเรียนทั้งหมด จำนวน 45 เล่ม ตามรายชื่อหนังสือที่ภาคอกจัน (ภาคผนวก)

2.8.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรียกว่า แบบวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียน โดยมุ่งวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีเท่านั้น โดยระบุบทที่และหน้าของลักษณะที่ปรากฏ

2.8.3 ตัวแปรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่สรุปได้จากการดำเนินงานในชั้นที่ 1 รวม 40 ลักษณะ

2.8.4 วิธีการวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ก. ศึกษาเนื้อหาหนังสือเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) จากแหล่งข้อมูลโดยละเอียด

ข. หน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้คำ วลี ประโยค เนื้อหาสำคัญหรือความคิดรวบยอด (concept) มาวิเคราะห์

ค. การวิเคราะห์เนื้อหา โดยการอ่านรายละเอียดเนื้อหาหนังสือเรียนและใช้เกณฑ์ลักษณะความเป็นพลเมืองดีพิจารณาประกอบการวิเคราะห์ กรอกรายการลงในแบบวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียน

- พิจารณาเนื้อหาแต่ละหน่วยว่าตรงกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีประการใด

- เนื้อหาสำคัญในแต่ละหน่วย อาจบ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีประการใดประการหนึ่งหรือหลาย ๆ ประการก็ได้ ผู้วิจัยจะบันทึกทุกครั้งที่ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี

กับอาจารย์ที่ปรึกษา

ง. กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา จะพิจารณาร่วมกับ

2.8.5 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ดังนี้

ก. การแจกแจงความถี่ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในเอกสาร

ข. อัตราส่วนเปรียบเทียบเป็นร้อยละของลักษณะความเป็นพลเมืองดีในแต่ละลักษณะและ เฉพาะด้าน

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{ความถี่ของลักษณะความเป็นพลเมืองดีเฉพาะลักษณะ}}{\text{ความถี่ของลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนทั้งหมด}} \times 100$$

2.9 สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย